

El plaer de trencar la norma

Claus reflexives per a l'educació sexual (II)

Autoria_ **Clara Martínez Hernández** i **Teo Juventeny Albuixech**
Revisió_ **sexualitatS - Educació sexual feminista**
Edició_ **SIDA STUDI**

Disseny_ **Maria Romero García**
Il·lustracions_ **La Clara**
Correcció_ **L'Entrellat SCCL**
2a edició, Barcelona, 2019

Aquest document és possible gràcies al treball col·laboratiu de totes les persones que formen l'equip de SIDA STUDI.
Aquest document està subjecte a una llicència d'ús Creative Commons cc-by-nc 4.0. Es permet qualsevol ús de l'obra sempre que no tingui una finalitat comercial.

El plaer de trencar la norma

Claus reflexives per a l'educació sexual (II)

Aquest document està adreçat a professionals de l'àmbit social, cultural i educatiu per ajudar-los a **incorporar la perspectiva sobre la diversitat sexual i de gènere als seus projectes didàctics**. Volem aportar continguts i reflexions polítiques que permetin repensar la pràctica professional per detectar valors i dinàmiques sexistes i heterocentrades i, al mateix temps, per **trobar respostes a les necessitats d'adolescents i joves LGBTI**.

Proposem un marc conceptual i unes claus metodològiques per promoure **intervencions educatives que transmetin una visió positiva i lliure de les diferents identitats i preferències sexuals**, que fomenti la capacitat crítica cap al model hegemònic de Sexualitat i la solidaritat cap a la diversitat corporal, sexual i de gènere.

El sistema sexe-gènere-sexualitat: la gran eina d'anàlisi

Les identitats *trans**, la preferència sexual, l'expressió de gènere i la intersexualitat generen molt d'interès perquè posen sobre la taula preguntes que interpel·len a tothom: què vol dir ser un home? I ser una dona? Hi ha una sola manera de ser-ho? Només es pot pertànyer a una de les dues categories? Què té a veure tot això amb la desigualtat i amb les violències masclistes?

S'utilitza el terme *trans** com a categoria paraigua que cobreix moltes identitats que impliquen trànsits o transgressions de gènere: transsexual, travesti, drag-king/queen, genderqueer, agènere, etc. A les persones que no són *trans** se les anomena *persones cis* o *cisgènere*.

Les persones no heteronormatives ens fan de mirall i ens mostren el sistema desigual i exclouent en què vivim totes i que emmarca i limita les nostres identitats, les nostres sexualitats, els nostres vincles i els nostres desitjos.

SISTEMA BINARI HETEROPATRIARCAL

SEXE	GÈNERE	PREFERÈNCIA SEXUAL	IDENTITAT
mascle/femella	masculí/femení	heterosexual	cis
intersex	expressions de gènere diverses	homosexual, bisexual, pansexual	trans

Font: adaptació a partir d'una imatge del blog d'educació afectivosexual *El Kit del Plaer* (<https://kitdelplaer.org/ca/2017/05/04/pero-llavors-jo-que-soc>).

La fila superior ens indica les categories que formen part d'aquest sistema; estan diferenciades entre si però el mateix sistema de creences les relaciona com a «norma(l)s».

El **sexe** fa referència a característiques anatómico-fisiològiques que fan que una persona sigui classificada

Aquest sistema, que podem anomenar sexe-gènere-sexualitat, explica l'articulació de creences, actituds, rols socials i relacions de poder desiguals que es basen en l'assignació del sexe home o dona. Va ser generat com a concepte teòric i com a eina d'anàlisi pels feminismes a partir de la dècada del 1970, i la primera a començar-lo a elaborar teòricament va ser Gayle Rubin (Rubin, 1989).

En la seva forma més completa, i de manera divulgativa, aquest model teòric es pot explicar a partir de la taula següent:

com a home o com a dona en néixer. De fet, l'únic element al qual es posa atenció per fer aquesta assignació són els genitals, i a partir d'aquests s'infereix quina és la càrrega cromosòmica i quin serà el futur desenvolupament de caràcters sexuals i del sistema endocrí. Tal com expliquen diverses activistes **intersex**, aquesta correspondència entre cromosomes, gònades,

hormones i genitals externs no sempre és lineal ni sempre és binària (Pigdeon, 2016).

El **gènere** és el conjunt de normes i models diferenciats i desiguals que s'associen al sexe assignat i que pressuposen un determinat desenvolupament personal i emocional, així com uns rols socials concrets en funció de si som homes o dones. És una construcció social i cultural que genera els models de feminitat i masculinitat, que varien d'una època a una altra i d'una societat a una altra. El gènere afecta com ens movem, com ens relacionem, com ens presentem als i a les altres i com ens percebem a nosaltres mateixes. Algunes teòriques **queer**¹ expliquen el gènere com una ficció política que incorporem (en el sentit de *corporalitzar*) a còpia de repeticions i que ens acaba modelant, no només el comportament, sinó també el cos mateix. La intencionalitat política de diferenciar sexe de gènere és desnaturalitzar els rols i comportaments socials. Si el gènere és una cosa que aprenem, també la podem desaprendre, o reaprendre, i així obrim la possibilitat de transformació social.

La **preferència sexual** fa referència a qui es dirigeix el nostre desig. En contraposició al concepte d'**orientació sexual**, la preferència sexual és menys determinista; no assumeix que hi hagi res prefixat en termes de desig, entenent que de la mateixa manera que el gènere, l'atracció i el desig no són condicions estàtiques, sinó construccions sociopolítiques mutables i molt influenciades pel context.

Finalment, la **identitat de gènere** té a veure amb la identificació de cadascú amb un dels dos gèneres majoritaris, amb cap dels dos o amb algun altre. Les identitats **cissexuals** o **cisgènere** descriuen les persones

que se senten còmodes (o relativament còmodes) amb el sexe que els va ser assignat en néixer. Les persones **cis*** serien totes les persones que no són **trans***.²

1. Per exemple, Judith Butler o Paul B. Preciado.

2. *Cis* i *trans* són prefixos llatins que signifiquen, respectivament, «del mateix costat» i «de l'altra banda».

3. Podeu trobar una crítica a la naturalització del gènere i de la divisió sexual del treball a Sanahuja (2002).

Com ens afecta la normativitat?

Un cop exposades les categories que estructuraven aquest model, cal observar com opera la normativitat. El conjunt de creences que sosté el sistema sexe-gènere-sexualitat, i que totes les institucions socials hegemòniques reproduïen d'alguna manera, ens diu que l'espècie humana té dos (i només dos) sexes possibles, que podem anomenar **mascle** i **femella** o **home** i **dona**, i que aquests tenen característiques biològiques diferenciades.

Relacionat amb això, i de forma natural, com si no hi hagués variacions sociohistòriques,³ els homes són masculins i les dones femenines. En l'organització social, i en correlació amb les seves característiques diferenciades, als homes se'ls assignen les funcions productives (valorades socialment i, per tant, remunerades) mentre que a les dones els corresponen les reproductives (menys valorades socialment i, per tant, no remunerades o mal remunerades).

Així doncs, com que **la masculinitat** i **la feminitat** són complementàries, la relació «natural» és l'heterosexual.

A més, totes les persones s'identifiquen amb el sexe assignat en néixer, de manera inequívoca i estable al llarg de tota la vida. És a dir, dins d'aquesta lògica, el que és «normal» és ser cissexual.

Com hem exposat, hi ha moltes persones que no encaixem en aquesta lògica: les persones intersex, amb cossos que no són fàcilment identificables com a homes o com a dones, les persones amb expressions de gènere no normatives (nens amb «ploma», dones masculines, homes que renunciïn a la seva carrera professional per criar els fills, i totes les persones que de forma manifesta no complim amb els estereotips de gènere), les persones que no ens identifiquem com a heterossexuals (lesbianes, bisexuals, asexuals, gais...) i, finalment, les persones trans*.

En aquest punt, podem fer dues lectures per explicar què passa amb totes les persones que no encaixem en aquesta lògica: o bé som nosaltres que estem malament, o bé és el sistema el que falla. La mirada mèdica ha abraçat i abraça la primera opció, a través de la patologització dels cossos i les identitats de totes les persones que ens ubiquem a la fila de baix del quadre.

- Recordem que fins als anys noranta l'Organització Mundial de la Salut (OMS) considerava l'homosexualitat com una malaltia psiquiàtrica.

- El *Manual diagnòstic i estadístic dels trastorns mentals* (DSM, segons la sigla en anglès), una de les obres de referència més importants utilitzades per diagnosticar i classificar malalties i disfuncions mentals, fins al 2017 encara incloïa la transsexualitat com a trastorn psiquiàtric. Actualment ha passat a considerar-la una «incongruència de gènere», una expressió que manté un caràcter patologitzant.

- Les persones amb variacions de les característiques sexuals també segueixen sent patologitzades i els seus drets greument vulnerats: la intersexualitat continua sent considerada un trastorn, en el «tractament» del qual s'inclouen cirurgies per fer que els nadons i els infants intersex s'ajustin a les normes físiques de gènere.

- L'asexualitat segueix sent patologitzada en molts supòsits en associar-se al trastorn d'interès/excitació sexual femení o al trastorn per desig sexual hipoactiu en l'home (TDSHV o MHSDD) en el capítol de les disfuncions sexuals del DSM.

Aquesta visió, doncs, contribueix a sostenir aquest sistema social, que no només exclou les persones que no hi encaixem, sinó que és desigual, limita les possibilitats de vida i de relació de tothom i genera desigualtats, discriminacions, exclusions i, en definitiva, violències cap a dones i cap a totes les persones que no ens emmotllem a la norma heterossexual.

La mirada de la diversitat, en canvi, entén que la variabilitat humana és infinita, tant corporalment com socialment i relacionalment, i que el que falla és aquest sistema. Aquesta perspectiva, per tant, no només dóna un espai de possibilitat a la gent que no encaixa, sinó que posa en qüestió el patriarcat i l'heterossexualitat obligatòria (Rich, 1996), és a dir, obre espais de llibertat per a tothom.

En relació amb aquests plantejaments, sovint es posa sobre la taula una qüestió: «Per què tantes etiquetes, si al final totes som persones?». I és cert que **totes som persones, però no totes rebem les mateixes violències**. Aquesta teoria, que és teoria feminista, ens serveix com a manera de mirar el món i analitzar les causes de les relacions de poder que s'hi donen en termes de gènere i

sexualitat. En altres paraules, ens permet explicar algunes violències. Per fer-ho, entenem que el mandat binari de ser homes masculins o dones femenines cisheterossexuals no marca una línia de normalitat/anormalitat, sinó que és una norma corporal, genèrica i sexual. I, com qualsevol norma, transgredir-la implica un càstig social.

Amb això no volem dir que les persones que s'identifiquen com a heterossexuals, per exemple, estiguin constantment reproduint la norma, ni que les persones que s'identifiquen com a trans* visquin sempre en la transgressió. El binomi norma/transgressió és això, un binomi, que el que fa és simplificar extremadament la realitat, però que de forma general ens permet analitzar el perquè d'algunes dinàmiques

que succeeixen al nostre voltant. I el mateix passa amb **les identitats**: són categories analítiques que ens permeten explicar les relacions i l'organització social i, alhora, són construccions socials i culturals, que no tenen res d'essencial i que són grans generalitzacions. La complexitat de la vida, per sort, les desborda.

Imaginem, doncs, que un nen de deu anys arriba un dia a l'escola amb les ungles de les mans pintades de vermell intens. Imaginem que alguns companys se'n riuen i li diuen «marica». Quan ens preguntem què ha passat i per què, sovint ens trobem que la burla té a veure amb el fet que aquesta situació és poc habitual. Si tornem a prendre el quadre com a marc d'anàlisi, podem fer dues reflexions, que obrim en forma de pregunta:

Que un nen vagi a l'escola amb corbata és tan poc habitual com que hi vagi amb les ungles pintades. Se n'haurien burlat de la mateixa manera si el nen hi hagués anat amb corbata? La resposta és «no», i això posa llum sobre el fet que el motiu de la burla no és que sigui un fet poc habitual, sinó que el nen que va amb les ungles pintades a classe està trencant la norma de gènere.

Quan els seus companys li estan dient «marica», se l'estan imaginant relacionant-se sexoafectivament amb un altre nen (Santa Marica, 2018)?⁴ I la resposta torna a ser, molt probablement, «no». L'estan insultant amb un terme que fa referència a una preferència sexual quan en realitat el que el nen està transgredint és la norma de gènere, no la norma heterossexual.

Aquest exemple ens permet aterrar la idea de *sistema*. Parlem de sistema sexe-gènere-sexualitat perquè, tot i que cadascuna d'aquestes categories (sexe, gènere, preferència sexual i identitat de gènere) funcionen per separat i, per tant, totes les combinacions són possibles (excepte, per definició, dones gais i homes lesbians), hi ha un sistema de creences que les relaciona a través de la norma cisheteropatriarcal, de manera que transgredir-la pel que fa, per exemple, a l'expressió de gènere, implica que fàcilment se t'atribueixi també una preferència sexual no normativa.

Per acabar de veure les eines d'anàlisi de les violències que vivim —i que, no ho oblidem, també exercim—, cal tenir en compte que el sistema sexe-gènere-sexualitat no permet, ni de bon tros, explicar totes les violències.

Els feminismes negres nord-americans van introduir el concepte d'*interseccionalitat* (Platero, 2014), que explica com les societats estan organitzades a partir de diferents eixos de privilegi-opressió (sexe-gènere, sexualitat, raça, classe o capacitat, entre molts altres) que s'entrecreuen i generen sinergies de formes complexes en relació amb el context i que determinen la posició social dels individus en entorns concrets.

Aquest concepte ens ajuda, per tant, a explicar les relacions de poder i les violències més enllà del sistema sexe-gènere-sexualitat i a parar esment en com la interconnexió dels diferents eixos d'opressió s'encarna, pren cos, en la vida de les persones. En els capítols següents prestarem atenció en com podem abordar l'educació sexual des d'una perspectiva interseccional que ens permeti entendre les relacions entre el cisheteropatriarcat, el capacisme i el racisme.

A continuació us presentem algunes reflexions metodològiques per encarar la diversitat sexual i de gènere a les aules des d'una visió positiva i una intencionalitat transformadora que fomentin la capacitat crítica cap al model hegemònic de sexualitat i la solidaritat cap a la diversitat corporal, sexual i de gènere.

4. En aquest article (Santa Marica, 2018) podeu trobar una explicació més extensa i més complexa sobre la mateixa pregunta.

Algunes claus metodològiques per incorporar la perspectiva de la diversitat sexual de forma transversal:

- **Explicitar la norma heterosexual o binària.** Quan separem nois i noies, quan posem un exemple o un exercici en què es parla d'una família, quan fem un relat amb persones heterosexuales com a protagonistes, etc., és recomanable explicitar que estem sent heterocentrades. És important visibilitzar les normes socials perquè això ajuda a identificar-les en comptes de naturalitzar-les. De la mateixa manera que el peix no veu l'aigua, les persones moltes vegades no veiem les normes socials. Explicitar-les i qüestionar-les permet prendre'n consciència.
- **Estranyar-nos del que és «normal».** Pot ser molt eficaç problematitzar qüestions pràctiques i quotidianes que formen part del sentit comú imperant en el nostre context. Davant comentaris estereotipats sobre les persones LGTBI o sobre les normes de gènere, pot ser útil actuar com si fóssim extraterrestres per evidenciar l'arbitrarietat de la norma social. Per exemple, davant els comentaris que calcifiquen l'homosexualitat com a antinatural, podríem respondre: «Aleshores, si les lesbianes i els gais no són naturals, són de plàstic?». O, quan es diu que les persones trans neixen en un cos equivocament, podríem preguntar: «Que potser és que hi ha una fàbrica de cossos d'on a vegades surten cossos incorrectes?».
- **Trencar esquemes, descol·locar, descol·locar-nos.** Atrevir-nos a sortir de l'armari, a ocupar el lloc de qui trenca la norma, a qüestionar-nos a nosaltres

mateixes com a professionals les maneres en què reproduïm el sistema sexe-gènere-sexualitat i les maneres en què podríem (re)aprendre el gènere, la sexualitat, la vida.

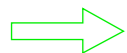
- **Fer servir l'humor, el plaer i el benestar com a eines educatives per a la transformació social.** No es tracta de reprimir o jutjar les persones, sinó d'acompanyar-les en el seu desenvolupament com a persones crítiques i solidàries. Que les activitats que portem a terme generin sensació de benestar en les participants és una gran metodologia per facilitar aprenentatges significatius i canvis actitudinals i socials.

Per incorporar la perspectiva de la diversitat sexual de forma específica:

- **Oferir representació simbòlica de la comunitat LGTBI.** Posar exemples de famílies no heteronormatives, fer servir materials protagonitzats per persones LGTBI, etc., per visibilitzar la diversitat sexual i de gènere com a un valor positiu per a tota la ciutadania.
- **Posicionar-nos i actuar quan hi ha violències LGTBI-fòbiques** per aturar la seva impunitat. Quan parlem de LGTBI-fòbia parlem de vulneració de drets legalment, i sobretot èticament, estem obligades a intervenir.
- **Obrir espais de reflexió i intercanvi d'idees** sobre diversitat sexual i de gènere amb adolescents i joves. Segurament tenen molt per ensenyar-nos.

PER QUÈ PARLEM DE PLAER EN LES SEXUALITATS LGTBI?

Posar al centre el plaer de les sexualitats LGTBI ajuda a desmuntar la sexualitat normativa

Per la seva potencialitat transformadora. Incorporar la diversitat sexual i de gènere posant el plaer al centre és un motor de canvi per a la vivència de totes les sexualitats. Treballar l'educació sexual posant el plaer al centre és un dels millors camins per promoure els drets sexuals.

Perquè en incorporar la diversitat sexual i de gènere posant el plaer al centre estem visibilitzant i atenent les necessitats d'una part de l'alumnat que fins ara no s'estaven abordant. **Estem deixant de reproduir la lògica de l'heterosexualitat obligatòria.**

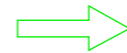

Perquè posar al centre el plaer de les persones no heteronormatives és posar al centre **el plaer de no seguir les normes**. Si tenim en compte que la sexualitat més regulada, més normativa, és l'heterosexual, visibilitzar la diversitat sexual i de gènere és **visibilitzar sexualitats que van més enllà** de la cotilla coitocèntrica, genitocèntrica i biologicista, carregada de mandats de gènere, desigualtats i violències masclistes.

Perquè **el plaer** sempre ha estat vinculat als homes heterosexuales i **ja és hora de col·lectivitzar-lo!**

i obre la porta a un camp il·limitat de possibilitats, desitjos i plaers per a totes les sexualitats

Perquè **el plaer ens fa bé a tothom**, perquè quan estem connectades amb el plaer és més fàcil prendre decisions d'autocura, saber què volem i què no, negociar els nostres vincles, les nostres pràctiques, les nostres vides. Connectades amb el nostre plaer ens resulta més fàcil identificar problemàtiques i violències. En definitiva, **ens ajuda a gestionar els nostres lligams afectius i les nostres sexualitats des del benestar**. En aquest sentit, promocionar el plaer, posant-lo al centre, és una de les millors maneres de promocionar la salut sexual.

És obrir finestres que inviten a **habitar l'espai fora de la norma com quelcom possible, desitjable i satisfactori** per a totes les persones.

Abordar la diversitat des del plaer ens permet donar una volta a la **prevenció de la LGTBI-fòbia** per passar de la concepció de la minoria vulnerable a **l'empoderament dels i les joves LGTBI**.

Perquè ja sabem que **el que no es veu no existeix**, no té necessitats, no té problemes, no té veu i és víctima de l'abús i la discriminació.

Referències bibliogràfiques

APFCiB (2015) **Projecte de formació per a la prevenció dels abusos sexuals entre iguals adolescents. Material didàctic.** Barcelona: Institut Català de les Dones (Generalitat de Catalunya). Disponible a http://dones.gencat.cat/web/content/03_ambits/docs/vm_materialdidactic_abusos_sexuals.pdf

Pigdeon (2016) «**Hi, I'm Intersex**». Disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=W9q7ic533Vk&vl=es>

Platero, Raquel (Lucas) (2014) «**Metàforas y articulaciones para una pedagogía crítica sobre la interseccionalidad**». *Quaderns de Psicologia*, 16(1), p. 55-72. Disponible a <https://www.quadernsdepsicologia.cat/article/view/v16-n1-platero>

Rich, Adrienne (1996 [1980]) «**Heterosexualidad obligatoria y existencia lesbiana**». *DUODA. Revista d'Estudis Feministes*, 10, p. 15-42. Disponible a <http://www.mpisano.cl/psn/wp-content/uploads/2014/08/Heterosexualidad-obligatoria-y-existencia-lesbiana-Adrienne-Rich-1980.pdf>

Sanahuja, María Encarna (2002) **Cuerpos sexuados, objetos y prehistoria.** Madrid: Cátedra.

Rubin, Gayle (1989) «**Reflexionando sobre el sexo. Notas para una teoría radical de la sexualidad**». A: Vance, Carol S., *Placer y peligro. Explorando la sexualidad femenina.* Madrid: Revolución, p. 113-190. Disponible a <https://museo-etnografico.com/pdf/puntodefuga/150121gaylerubin.pdf>

Santa Marica (2018) «**Hasta luego, Maricarmen**». *Píkara Magazine*. Disponible a <https://www.pikaramagazine.com/2018/02/hasta-luego-maricarmen/>

Timón, Mónica; Freile, Teresa (2007) **Adolescència, identitat i diversitat sexual. Material didàctic per a professorat de secundària.** Barcelona: JIS i Associació Pandora. Disponible a <http://www.pandorapsicologia.com/pdf/Adolescencia-identitats-i-diversitat.pdf>

XEGA (2007) **El amor y el sexo no son de un solo color. Guía sobre diversidad afectivo-sexual para adolescentes.** Gijón: XEGA (Xente Gai Astur). Disponible a https://www.gizartelan.ejgv.euskadi.eus/r45-contpfc/es/contenidos/informacion/berdindu/es_berdindu/adjuntos/Guille_un_chico_de_mi_instituto.pdf

Dinàmiques

A continuació oferim algunes de les dinàmiques que l'entitat utilitza en les seves accions educatives de promoció de la salut sexual, dirigides a joves a partir de 14 anys. Els materials componen un itinerari de dinàmiques d'una hora de durada pensades per adaptar-se a les hores de tutoria dels centres escolars.

S DE SEXUALITATS

Diversitat sexual

Objectius

- Reflexionar i afavorir l'anàlisi crítica entorn de l'heterosexualitat com a norma.
- Sensibilitzar respecte al procés de reconeixement de la preferència homosexual i sobre com influeix l'entorn social en aquest procés.
- Fomentar actituds de respecte davant les diversitats sexuals des d'un enfocament de drets.
- Identificar actituds i conductes homòfobes presents en la nostra societat.

Durada

1 hora

Persones destinatàries

Joves

Espais

Una sala prou àmplia perquè les persones assistents puguin treballar còmodament en grup i exposar els seus treballs.

Material

- Fitxes amb els còmics.⁵
 - Bolígrafs i cinta adhesiva.
 - Ordinador, altaveus i projector (opcional).
 - PowerPoint amb els finals dels còmics (opcional).
- Disponible a <http://salutsexual.sidastudi.org/ca/dinamica/170612-s-de-sexualida-1>

5. Material extret de XEGA (2007).

Conceptes clau

Heterosexualitat	Discriminació
Homosexualitat	Drets
Cultura	Societat
Lesbiana	Pressió de grup
Gai	

Cronograma

Activitat	Temps
Treball en grups	10 min.
Visita de l'exposició	10 min.
Posada en comú	15 min.
Continuació dels còmics i debat	15 min.
Avaluació	5 min.

Desenvolupament de l'activitat

1. Expliquem i pactem les normes de l'espai: respecte, escolta, confidencialitat, no judici. És important tenir en compte que el pacte funciona en totes direccions: entre les i els joves, i d'elles i ells cap a la persona referent, però també d'aquesta persona cap a les i els joves. Per exemple, seria especialment contraproductiu que els i les joves se sentissin jutjades per la persona referent.
2. Dividim el grup en quatre subgrups i a cadascun li lliurem un còmic. Podeu fer menys grups; l'important és que n'hi hagi almenys un que treballi un còmic que parli sobre lesbianes i un altre que treballi un còmic que parli sobre gais. Cada subgrup ha de comentar:
 - Com creieu que se sent el/la protagonista?
 - Si fóssiu el/la protagonista, què respondríeu?
 - Quina és l'opinió del grup sobre aquesta història?
3. Una vegada finalitzat aquest treball, exposem els còmics per la sala i, com si fos un museu, deixem un temps per mirar l'exposició.
4. Després, en grup gran comentem què els ha semblat l'exposició i el treball que ha fet cada grup (si hi ha alguna cosa que els ha sorprès, què canviarien o hi afegirien, etc.).
5. Seguidament mostrem la continuació dels còmics, l'enganxem a l'exposició i reprenem els temes comentats per a cada història (sobre el desenllaç del còmic i què n'opinen).

Possibles variacions de la proposta

1. Abans de repartir la continuació dels còmics, els proposem que inventin un final per a les històries, pensant en com els agradaria que acabessin, o com podrien acabar, i que ho dibuixin en una o dues vinyetes. Després podem repartir igualment els finals que hi ha i comentar-los.
2. Abans de repartir la segona part dels còmics, si el grup s'hi presta, proposem un *role-playing* de les situacions reflectides en les historietes, i demanem al grup que les representin i hi busquin un final. Després de cada representació, es pot mostrar a tot el grup el desenllaç que el còmic proposa i comentar-lo.
3. Si no hi ha ordinador podem tancar la sessió amb la dinàmica dels còmics i no fer la del vídeo al final.

Alguns temes que seria interessant tractar en cadascun dels còmics i que es poden posar sobre la taula llançant preguntes al grup són:

A classe. Còmic 1

- Ningú pot obligar-nos a manifestar els nostres desitjos, i ningú ha d'obligar-nos a callar-los.
- La pressió social fa que moltes persones callin la seva preferència sexual si no es correspon amb la de la majoria.
- Indirectament, els companys i les companyes estan dient a la Carol que ser lesbiana podria ser un problema.
- És inimaginable aquesta situació amb algú heterosexual.

Al vestuari. Còmic 2

- Que a una persona li agradin les noies no vol dir que li agradin totes les noies.
- Cal aclarir que una cosa és el desig i una altra de molt diferent és una agressió. Hi ha un abisme entre que t'agradi algú i que li saltis al coll sense que aquesta persona vulgui. I, de fet, la immensa majoria d'agressions que es donen en vestuaris les fan persones heterosexuales.
- L'homofòbia pot produir-se de moltes maneres. Per exemple, rebutjant una amiga que et descobreix que és lesbiana. O fent servir «marica» o «marieta» com un insult. O fent comentaris d'aquest tipus als vestuaris. En definitiva, no consentint que les persones disposin dels mateixos drets per la seva preferència sexual diferent.
- L'homofòbia és equivalent al racisme, al sexisme o a la xenofòbia: una forma de menysprear les i els altres basant-se en prejudicis. En el cas de l'homosexualitat alguns prejudicis podrien ser: promiscuïtat, antinaturalitat, vici, etc. En el cas del racisme, alguns prejudicis podrien ser: incivilització, brutícia, vagància, etc. Aquests prejudicis formen part d'un imaginari col·lectiu que afavoreix aquestes violències, i que és important desconstruir i confrontar.

Amb la família. Còmic 3

- Sortir de l'armari és un pas que les persones heterosexuales no han de fer perquè l'heterosexualitat és una cosa que es pressuposa a tothom.
- No és necessari definir-se, perquè el que ara sentim pot canviar amb el temps, però tampoc cal avergonyir-se pels gustos de cadascun/a. De vegades costa un temps aclarir els sentiments. De totes maneres, ens agradi el que ens agradi, tenim dret a sentir-ho, a ser feliços i a expressar-ho on i a qui decidim.

Al bar. Còmic 4

- L'homofòbia és equivalent al racisme, al sexisme o a la xenofòbia: una forma de menysprear els altres basant-se en prejudicis.
- L'homofòbia pot produir-se de moltes maneres. Per exemple, rebutjant una amiga que et diu que és lesbiana. O fent servir «marica» o «marieta» com a insult. O no consentint que les persones tinguin els mateixos drets per la seva orientació sexual diferent.
- Creure's superior a altres companys per ser d'una determinada manera en realitat pot estar relacionat amb mecanismes que amaguen una gran inseguretad interior.

Còmics per a la dinàmica

CERT O FALS?

Desmantant mites sobre sexualitat, gènere i diversitat sexual

Objectius

- Identificar i analitzar críticament alguns dels mites i estereotips sobre les diversitats sexuals i de gènere.
- Identificar i analitzar críticament alguns dels estereotips de gènere.
- Reconèixer el dret de totes les persones a viure la seva sexualitat com la desitgin.

Durada

1 hora

Persones destinatàries

Joves

Espais

Una sala amb espai per escriure-hi individualment (taules individuals o una taula gran) i espai per poder treballar-hi després en grup.

Material

- Qüestionaris individuals.
- Orientacions per a la discussió.

Conceptes clau

Heterosexualitat	Plaer
Homosexualitat	Preferència sexual
Transsexualitat	Identitat de gènere
Estereotips de gènere	Mites
Pràctiques sexuals	Consentiment

Cronograma

Activitat	Temps
Presentació de l'activitat i resposta del qüestionari individual	15 min.
Posada en comú	45 min.
Avaluació	5 min.

Desenvolupament de l'activitat

1. Expliquem i pactem les normes de l'espai: respecte, escolta, confidencialitat, no judici. És important tenir en compte que el pacte funciona en totes direccions: entre les i els joves, i d'elles i ells cap a la persona referent, però també d'aquesta persona cap a les i els joves.

2. Repartim un qüestionari per persona i expliquem que han de respondre-hi «sí» o «no» d'acord amb el que pensin. Cal especificar que es tracta d'un qüestionari d'opinió i que, per tant, no hi ha respostes correctes o incorrectes. És important fer èmfasi que aquesta primera part és individual, i que després tindrem temps per posar en comú el que cada un i cada una vulgui.

3. Un cop respost el qüestionari, el posem en comú amb l'objectiu de resoldre dubtes i treballar estereotips i mites. És important tenir clar el pacte del respecte i el no judici perquè tothom senti comoditat per participar-hi. Seria especialment contraproductiu que els i les joves se sentissin jutjades per la persona referent. També és important tenir present que en una sola sessió és impossible treballar tots els estereotips, i que l'objectiu és més aviat visibilitzar i llançar idees que els puguin fer pensar que no pas fer-los canviar

explícitament d'opinió en el mateix moment. Amb vista a aquesta posada en comú, hem elaborat unes orientacions per a la discussió per donar més eines a les persones referents. Novament, l'objectiu no és abocar al grup tota la informació que hi ha en aquest material, sinó que es pugui usar segons els dubtes, interessos, mites, etc., que vagin sortint. Per a l'elaboració del material s'ha tingut en compte especialment el marc dels drets sexuals. És l'enfocament de drets el que permet a la persona referent de l'activitat argumentar el qüestionament i l'anàlisi dels mites i estereotips al voltant del gènere i la diversitat sexual. Una forma de posar-ho en comú és que el grup s'assegui en semicercle, anar llegint pregunta per pregunta i anar formulant preguntes al grup: «Què us sembla? Què en penseu? Sabeu el que vol dir aquesta paraula? Ho havíeu sentit mai, això?». És important no forçar ningú a explicar el que ha contestat si no ho vol fer.

Possibles variacions de la proposta

1. Tot i que aquesta activitat està pensada per fer-se en grup, també pot dur-se a terme amb un/a referent i un/a jove, de forma individual.
2. En lloc de repartir el qüestionari, es poden fer servir algunes de les preguntes, a criteri de la persona referent, per obrir un debat amb el grup.
3. Totes les persones es posen en fila. S'indica que la seva esquerra és «sí» (hi estan d'acord) i la seva dreta és «no» (hi estan en desacord). La persona referent de l'activitat llegeix les afirmacions del qüestionari i les i els joves han de situar-se en una banda o en l'altra d'acord amb les seves opinions. La proposta és que ningú es pot quedar al mig, però hi ha la possibilitat

de col·locar-se més o menys a prop de l'extrem del «sí» o del «no» per visibilitzar els matisos. Un cop tot el grup s'ha desplaçat, qui vulgui pot explicar el seu posicionament.

1

Als gais els agraden tots els homes i a les lesbianes els agraden totes les dones.

sí no

3

L'homosexualitat és una desviació.

sí no

6

Hi ha més homes gais que dones lesbianes.

sí no

9

Els gais són uns viciosos.

sí no

12

Les persones bisexuals no saben què els agrada.

sí no

15

El que és natural o normal és tenir relacions sexuals amb persones de sexe diferent del propi.

sí no

18

A les dones transsexuals els agraden els homes.

sí no

4

Quan una persona és homosexual es nota.

sí no

7

Si tens fantasies sexuals amb persones del teu mateix sexe és que ets homosexual.

sí no

10

Si a un home li agrada el sexe anal és que és gai.

sí no

13

Els nois que tenen moltes amigues són gais.

sí no

16

En una relació homosexual sempre hi ha una persona que fa d'home i una altra que fa de dona.

sí no

19

Quan una persona és transsexual no sap qui és.

sí no

2

Els gais volen ser dones i les lesbianes volen ser homes.

sí no

5

Si algú em diu «gai» o «lesbiana», considero que m'ha faltat al respecte.

sí no

8

Hi ha molta gent que és bisexual o homosexual perquè està de moda..

sí no

11

Les lesbianes tenen mania als homes.

sí no

14

Si un amic o amiga és homosexual, a mi m'és igual. No m'afecta.

sí no

17

Als homes transsexuals els agraden les dones.

sí no

20

És fàcil saber si una persona és transsexual perquè es nota.

sí no

1. Als gais els agraden tots els homes i a les lesbianes els agraden totes les dones

L'objectiu és vèncer l'estereotip que les persones homosexuals són promíscues per la seva preferència sexual, que solament es mouen pel sexe, etc. L'atracció sexual és causada per certes característiques físiques, psicològiques i afectives, per la qual cosa una persona homosexual no se sentirà atreta per totes les persones del seu mateix sexe, sinó solament per algunes d'elles que reuneixin determinades característiques que l'atreuïn.

2. Els gais volen ser dones i les lesbianes volen ser homes

L'objectiu és diferenciar la preferència sexual de la identitat de gènere. *Preferència sexual* (de vegades també anomenada *opció* o *orientació sexual*) es refereix a cap a on es dirigeix l'atracció sexual i el desig, mentre que *identitat de gènere* es refereix al gènere que senten les persones i en el qual aquestes volen ser reconegudes (en la majoria de casos, home o dona, encara que no sempre). Preferència sexual i identitat de gènere són dues variables independents que es poden combinar de totes les formes possibles. A més, s'intenta trencar l'estereotip que les lesbianes adopten unes actituds i comportaments masculins (en la seva forma d'actuar, en la seva aparença física...) o que els gais tenen comportaments o actituds femenines.

3. L'homosexualitat és una desviació

L'objectiu és poder exposar que sota aquesta afirmació trobem la idea que hi ha una (única) sexualitat que

està bé i que la resta estan malament, com si totes les persones fóssim iguals i ens hagués d'agradar exactament el mateix. La idea és poder presentar la sexualitat de cada persona com a única, i com una cosa que ha de ser respectada des d'una perspectiva de drets.

4. Quan una persona és homosexual es nota

L'objectiu és trencar certs estereotips existents en la societat que fan que una determinada aparença o forma de vestir s'associï al fet de ser gai o lesbiana. En concret, que una dona adopti un estil masculí pot fer pensar que sigui lesbiana, i si un home adopta un estil femení és que és gai. En realitat, la preferència sexual únicament vol dir cap a qui se sent atracció, i no està relacionada ni amb el gènere ni amb un estil o forma de vida determinada. D'altra banda, hi ha moltes formes de viure el fet de ser homosexual, tant a través de l'aparença com de les actituds, l'estil de vida... L'important no és si «es nota més o menys» el fet de ser homosexual, sinó que per a cada persona aquesta és la seva vivència i la seva forma de manifestar-se. Donant a conèixer i acostant la diversitat d'homosexualitats existents afavorirem actituds de respecte cap a aquestes.

5. Si algú em diu «gai» o «lesbiana», considero que m'ha faltat al respecte

És important poder diferenciar entre la identitat i l'insult. Si assumim un marc de drets i llibertats sexuals, assumim que totes les possibilitats tenen el mateix valor, que no n'hi ha unes de millors i unes altres de pitjors. Alhora, és important veure que moltes vegades

s'usa «gai» o «lesbiana» (o «marieta», «tortillera», etc.) amb la intenció d'insultar i fer sentir malament la gent (independentment de quina sigui la seva preferència sexual). I és lògic que ens sentim malament quan és aquesta la intenció amb la qual es parla.

6. Hi ha més homes gais que dones lesbianes

L'objectiu d'aquesta pregunta és poder posar sobre la taula alguns estereotips relacionats amb l'homosexualitat. Que els homes gais tinguin molta més visibilitat que les dones lesbianes (en els mitjans, als «barris gais», etc.) no vol dir que n'hi hagi més. Un altre factor que afecta aquesta percepció és l'estereotip que assumeix que els homes són sexuals (poden expressar desig, mostrar-lo, són amos de la seva sexualitat) i les dones són afectives (no tenen desig ni iniciativa, la seva sexualitat està més enfocada a complaure que al seu propi plaer).

7. Si tens fantasies sexuals amb persones del teu mateix sexe és que ets homosexual

La preferència sexual té a veure amb l'atracció física, romàntica, afectiva... No totes les fantasies que tenim volem que es facin realitat. De la mateixa manera que tenir fantasies amb persones del teu mateix sexe no et fa homosexual, tenir-ne amb persones de l'altre sexe tampoc et fa heterosexual.

8. Hi ha molta gent que és bisexual o homosexual perquè està de moda

És cert que és una realitat que cada vegada és més

visible, però això no vol dir que estigui de moda. El que més de moda continua estant és l'heterosexualitat. Pensem que hi ha més heterosexuals que homosexuals perquè l'heterosexualitat està de moda i Disney li fa molta publicitat? En qualsevol cas, que hi hagi situacions que permetin que cada vegada més gent pugui triar com vol viure la seva sexualitat és una bona notícia.

9. Els gais són uns viciosos

L'objectiu és abocar estereotips i poder-los comentar. Què vol dir «ser viciós»? Considerem diferent voler tenir molt de sexe amb la mateixa persona que amb diferents persones? Hi ha pràctiques sexuals que ens semblen més vicioses que d'altres? És a dir, hi ha pràctiques que ens semblen millors i d'altres que ens semblen pitjors? O té més importància com es duen a terme (amb consentiment, amb respecte, pactant la protecció...)? Tots els gais són iguals? Tots els heterosexuals són iguals?

10. Si a un home li agrada el sexe anal és que és gai

L'anus és una zona de molta sensibilitat sexual, tant en homes com en dones, per una qüestió fisiològica: té moltes terminacions nervioses. Això no vol dir que a tothom li agradi explorar-la. Hi ha gent a qui sí, i hi ha gent a qui no. I està molt bé tant una cosa com l'altra. Una pràctica sexual és tot allò que fem amb el nostre cos per obtenir i donar plaer, i cadascuna i cadascun ha de poder decidir què li agrada i què no. Ningú ha de fer res que no vulgui. Les pràctiques sexuals no indiquen qui ens agrada, sinó què ens agrada. Hi ha molts nois gais als quals no els agrada el sexe anal, i molts nois heteros als quals sí que els agrada.

11. Les lesbianes tenen mania als homes

En aquesta pregunta és interessant parlar del que genera als homes en general no estar col·locats al centre del desig. Les lesbianes que apareixen a les pel·lícules porno estan representades com a objectes per al plaer masculí (sempre disponibles per al plaer de l'altre, del que mira, del que apareix en algun moment...). En la realitat això no és així, les lesbianes no estan «esperant que arribi un home de debò». Això no vol dir que els tinguin mania, només que no els desitgen. És interessant pensar quins patrons d'inseguretat fan que no sentir-se desitjat porti a pensar que li tenen mania.

12. Les persones bisexuals no saben què els agrada

Les persones bisexuals són persones que es poden sentir atretes per homes i per dones de forma sexual i afectiva. Això no vol dir que ho sentin per tots els homes ni per totes les dones. Les nostres sexualitats, els nostres desitjos, canvien al llarg de la vida. Els de tothom. Si no, tota la vida ens agradarien els i les adolescents... Pot ser que la preferència d'una persona bisexual canviï amb el temps, com pot ser que canviï la d'una persona heterosexual. I això no vol dir que aquesta persona no sàpiga el que li agrada.

13. Els nois que tenen moltes amigues són gais

Aquest és un estereotip més. Una cosa és el que t'agrada fer, quines són les teves aficions, etc., i una altra cosa és qui t'atreu sexoafectivament. Hi ha nois que tenen moltes amigues i són gais i hi ha nois que tenen moltes amigues i són heteros. Hi ha nois que

solament tenen amics i cap amiga i són gais. I hi ha nois que tenen moltes amigues i no es volen etiquetar... Existeixen totes les possibilitats imaginables perquè, com ja sabem, en el món de la sexualitat i les relacions interpersonals, cada persona és única i especial.

14. Si un amic meu o una amiga meva és homosexual, a mi m'és igual. No m'afecta

L'objectiu d'aquesta afirmació és explorar què passa amb els nostres prejudicis quan les històries ens resulten properes. Hi ha qui empatitza més i qui empatitza menys. De vegades l'afecte fa que la gent accepti situacions encara que li puguin resultar estranyes. D'altres, al contrari, la proximitat fa que algunes persones se sentin interpel·lades o qüestionades per la preferència sexual de les persones properes; per exemple: «Si el meu millor amic és gai i anem junts, la gent pensarà que jo també ho sóc...». Hi ha situacions en les quals cal triar què ens importa més, el que pensi la gent o el nostre amic o amiga. Desafortunadament, molts cops acaba important més el que pensi la gent.

15. El que és natural o normal és tenir relacions sexuals amb persones de sexe diferent del propi

En la sexualitat, no hi ha normalitats i anormalitats, sinó una amplíssima diversitat de possibilitats que sempre són legítimes mentre totes les persones que hi participen hi estiguin d'acord (és a dir, mentre hi hagi consentiment). La idea del que és «natural» i «no natural» és molt antiga, de l'època dels nostres besavis i encara més enrere! I té a veure amb la idea que el sexe és només per a la reproducció: no per al plaer, no per a la

comunicació, no per al benestar, no per a la intimitat... No, per a la reproducció i prou! Des d'aquesta òptica, hi ha molt poca gent que tingui sexe tan sols per procrear (sense plaer, ni comunicació, ni benestar...), així que hi ha molt poca gent que segueixi aquesta «naturalitat o normalitat». Aprofundint més, caldria qüestionar-se si aquesta «normalitat» és desitjable.

16. En una relació homosexual sempre hi ha una persona que fa d'home i una altra que fa de dona

Què vol dir «fer d'home»? I «fer de dona»? En relació amb el sexe, aquesta afirmació està basada en una idea molt centrada en la penetració d'un penis en una vagina, i pressuposa que aquesta és la pràctica central en el sexe de tothom, i que tothom la imita mantenint sempre els mateixos rols. En realitat, la penetració (vaginal o anal) pot ser una pràctica més però, per descomptat, no és l'única, ni la més important, ni la que dóna més plaer (fins i tot entre heteros). Hi ha una gran diversitat de pràctiques possibles, que de cap manera han d'ajustar-se necessàriament als rols clàssics d'home i dona.⁷

17. Als homes transsexuals els agraden les dones

Hi ha homes transsexuals⁸ a qui sí i d'altres a qui no. Les persones trans* s'identifiquen amb un gènere diferent del que se'ls va assignar en néixer. De com cadascun i cadascuna s'identifica (sovint homes i dones, encara que no sempre) se'n diu *identitat de gènere*. Una altra cosa diferent és qui t'atreu, sexualment, afectivament o romànticament; a totes aquestes atraccions (juntes o

per separat) se les anomena *preferència sexual*. Així, hi ha persones gais, lesbianes, heterosexuals, bisexuals, plurisexual,⁹ asexuals,¹⁰ etc. Totes les combinacions entre identitats i preferències són possibles (excepte, per definició, homes lesbians i dones gais, terme aquest últim utilitzat, sobretot al món anglosaxó, per referir-se a les lesbianes).

18. A les dones transsexuals¹¹ els agraden els homes

Es pot fer servir l'explicació de l'apartat anterior.

19. Quan una persona és transsexual no sap qui és

Una persona transsexual és una persona que se sent identificada amb un gènere diferent del que se li va assignar en néixer. Aquest sentiment persistent d'identificar-se amb un altre gènere fa que la persona s'assumeixi com a transsexual i decideixi explicar-ho a qui li resulti de confiança, demanar que la gent li canviï el nom (o no) i fer-se canvis corporals (o no). A tots aquests canvis se'ls anomena *trànsit* i, com en la sexualitat, en els processos de trànsit cada persona és un món i té unes necessitats i uns desitjos propis i únics. No hi ha una sola forma de fer. Igualment, són processos que confronten fortament les normes socials¹² i que exigeixen un alt grau de valentia. Per això, les persones que decideixen fer un procés de trànsit hi han pensat molt i precisament si ho decideixen és perquè, ben lluny d'estar confoses, saben perfectament qui són.

20. És fàcil saber si una persona és transsexual perquè es nota

Hi ha persones trans* que són sovint identificades com a tals, per qüestions d'altura, tons de veu, etc., especialment al principi dels processos de trànsit. També hi ha moltes persones trans* que no són identificades com a tals; és a dir, que no es nota que ho són. I també hi ha persones cis¹³ que no encaixen especialment amb l'estereotip físic d'home o dona, i que són vistes com a persones trans* sense ser-ho realment.

6. El qüestionari i part dels apunts presentats són una adaptació d'APFCiB (2015) i de Timón i Freile (2007).

7. Aquest acudit gràfic és molt explicatiu: <http://desmotivaciones.es/7245296/Asi-es-como-se-ve>.

8. Persones que s'identifiquen amb el gènere masculí i que neixen amb genitals que s'atribueixen a les dones.

9. Persones que entenen que hi ha més de dos gèneres possibles i se senten atretes per diverses expressions de gènere diferents.

10. Persones que no senten atracció sexual.

11. Persones que s'identifiquen amb el gènere femení i que neixen amb genitals que s'atribueixen als homes.

12. A la violència que reben les persones trans* pel fet de ser-ho se l'anomena *transfòbia*.

13. Vegeu destacat a la pàgina 1.

CINEFÒRUM: A ESCONDIDAS

Fitxa tècnica

Títol original: A escondidas

Direcció: Mikel Rueda

Interpretació: Germán Alcarazu, Adil Koukouh, Ramón Agirre, Álex Angulo, Elena Irureta, Ana Wagener, Aitor Beltrán

Producció: Baleuko/ETB, 2014

Duració: 88 min.

Sinopsi

L'Ibrahim, un noi marroquí de 16 anys, camina tot sol i desorientat per una carretera dels afores d'una gran ciutat. Sap que en dos dies l'expulsaran del país, així que agafa les coses i es fuga. No té on anar. En una discoteca, el Rafa, un noi espanyol de 15 anys, està histèric perquè no es creu capaç de satisfer el que espera d'ell la noia que l'acompanya. Els destins de l'Ibrahim i el Rafa es creuen, i la influència que exerceixen l'un en l'altre serà tan intensa que començaran a sentir coses que no podran controlar.

Objectius

- Reflexionar sobre com el gènere determina la nostra manera de pensar, expressar i sentir la nostra sexualitat.
- Visibilitzar la diversitat respecte de la preferència sexual.
- Identificar i analitzar críticament els missatges quotidians que contribueixen a la reproducció dels models de gènere.
- Identificar actituds i conductes homòfobes presents en la nostra societat.
- Reflexionar sobre com la pressió de grup afavoreix la reproducció dels estereotips de gènere.

Conceptes clau

Vivència de la sexualitat (emocions i experiències)	Preferència sexual
Estereotips de gènere	Primera vegada
Pressió de grup	Drets sexuals i reproductius

Persones destinatàries

Joves

Durada

3 hores

Abans de veure la pel·lícula

La pel·lícula té una estructura temporal que no és lineal; hi ha avanços i retrocessos en el temps. Encara que la seqüència dels esdeveniments no és difícil d'entendre, abans de veure-la podem explicar que l'estructura no és lineal, per tal de facilitar-ne la comprensió.

També abans de la projecció podem explicar i pactar les normes de l'espai: respecte, escolta, confidencialitat, no judici. És important tenir en compte que el pacte funciona en totes direccions: entre les i els joves, i d'elles i ells cap a la persona referent, però també d'aquesta persona cap a les i els joves. Per exemple, seria especialment contraproductiu que els i les joves se sentissin jutjats per la persona referent.

Per a la reflexió

A partir d'aquesta pel·lícula podem treballar molts temes relacionats amb la dimensió de gènere i sexualitat: estereotips de gènere, com aquests influeixen en la nostra sexualitat, pressió de grup, preferència sexual, la importància de l'amistat... Però també cal tenir en compte que en el film tots aquests temes es creuen de manera molt hàbil amb el racisme i la diversitat cultural, la qual cosa convida a fer reflexions que vagin una mica més enllà, en altres identifications i altres representacions no clàssiques de l'adolescència i el desig homosexual.

Per donar peu a la reflexió, podem formular algunes preguntes:

1. Per què us sembla que la pel·li es titula *A escondidas*? Qui és que s'ha d'amagar? Per què?

Hi ha un text del director que pot ajudar en aquesta reflexió:

«Si eres inmigrante, todos te recomiendan que no llames mucho la atención, que no destagues, porque si lo haces eso no va a gustar, y entonces tu futuro en el país estará más que difícil. Si eres inmigrante, lo que la sociedad espera de ti es que hagas el trabajo sucio y desaparezcas, y cuanto menos sepan más tranquilos y felices vivirán ellos.

Si eres homosexual, la premisa es la misma. Haz lo que quieras pero nunca de cara afuera. Nunca llames la atención, no muestres tus sentimientos en público, no sea que ofendas a alguien. No se te ocurra besarte con otro chico en la calle. Te dejamos hacerlo, sí, pero en tu intimidad.

Y es así como viven nuestros protagonistas, ocultando en todo momento sus vidas a los demás. Tratando de no llamar la atención en exceso. Intentando disimular lo que sienten. Y, sobre todo, viviendo al margen de los demás: a escondidas».

2. Com se sent el Rafa en relació amb la Marta? L'ajuda la pressió del seu grup de col·legues?

En aquesta part, podem parlar dels nervis i la inseguretat de les primeres vegades, dels estereotips de gènere que determinen que els nois han de ser experts en temes sexuals i estar sempre disposats, de com el grup d'amics pressiona perquè aquests estereotips es compleixin (d'això en diem *pressió de grup*), de com aquesta pressió canvia quan el Rafa es relaciona amb el Guille, fora del grup d'amics (per exemple, el Guille li diu que no es preocupi, que pot practicar amb el mirall...).

3. Sobre el grup d'amics... Tothom fa i diu allò que vol quan està en grup? Per què? Quines situacions recordeu en les quals algú fa o diu alguna cosa que no vol fer o dir? Dels dos grups de nois que apareixen a la pel·li, en quin hi ha més respecte? En quin dels dos la gent s'hi sent millor?

La idea és poder parlar de la pressió de grup i dels seus efectes. Podem pensar en situacions com quan el Rafa es fa un petó amb la Marta sense voler-lo fer, quan enxampen el Rafa i l'Ibra al local i el Guille no els defensa, quan el Rafa es troba amb el grup i li pregunten si ha quedat amb l'Ibra i ell respon: «Yo no me junto con putos moros», etc. Podem reflexionar sobre per què existeix aquesta pressió de grup, les

ganes de tothom d'encaixar, de sentir-se part del grup, i sobre les conseqüències que té de vegades aquesta pressió, que la gent faci coses que no vol fer, etc.

4. En el grup d'amics del Rafa hi ha un líder a qui tothom segueix. Com fa sentir als altres? Per què continua fent-ho?

La intenció d'aquesta pregunta és poder parlar del personatge d'en Javi, de la seva forma de relacionar-se a través de menysprear els altres, i de com segueix sent el líder del grup perquè la resta l'hi permeten i li segueixen el joc.

També seria interessant poder parlar de com tant l'homofòbia com el racisme són molt presents en tot el que diu, i com els dos discursos segueixen el mateix mecanisme: menysprear altres persones basant-se en una suposada superioritat.

5. Qui són realment amics a la pel·li? Com es nota? Què és per a vosaltres un/a col·lega?

Aquesta pregunta té l'objectiu de pensar sobre l'amistat com una relació de suport mutu més enllà de l'interès individual. Podem pensar en quan l'Ibra posa el cos per defensar el Saïd davant la policia, o quan el Guille li diu al Rafa que no entén gaire bé el que està fent però que se sent malament per no haver-li fet costat.

6. Com és la relació del Rafa amb el seu pare? Què és el que el seu pare espera d'ell?

Podem parlar de les expectatives del pare, molt basades en estereotips de masculinitat també, i de com aquestes fan que no l'escolti, que no tinguin una

bona relació. La relació pare-fill és una peça clau en la construcció de la masculinitat, per això és interessant explorar-la i donar eines per poder-la repensar.

7. El Rafa i l'Ibra són gais? Bisexuals? Heterosexuals que s'han enamorat d'algú del seu mateix sexe? Són molt col·legues i estan confosos? Es pot saber si algú és gai només mirant-lo? Ells dos semblen gais?

La idea d'aquesta pregunta és poder abocar estereotips sobre diversitat sexual i poder-los treballar. No podem saber què és el que són el Rafa i l'Ibra, perquè això només ho poden saber ells i, tant en el seu cas com en el de totes les persones, pot canviar amb el temps. A més, és interessant perquè els dos protagonistes trenquen bastant amb l'estereotip que els nois gais «tenen ploma» o són poc masculins. Diguem, de passada, que tenir ploma no és de cap manera res dolent, és una expressió més de la diversitat humana.

Si necessites més recursos pedagògics o vols ampliar informacions pots consultar els nostres serveis en línia:

- **Zona pedagògica:** selecció de materials educatius per a professionals sobre educació sexual, promoció de la salut sexual i dels drets sexuals. Compta amb una secció específica per a població jove, una altra per a persones amb diversitat funcional i un apartat comú amb continguts classificats per eixos temàtics: igualtat de gènere, diversitat sexual i de gènere, diversitat cultural, infeccions de transmissió sexual, mètodes anticonceptius i anticoncepció d'emergència, bullying homofòbic i violències masclistes.

<http://salutsexual.sidastudi.org/ca/zonapedagogicas>

- **Zona de dinàmiques:** espai per a professionals que vulguin desenvolupar dinàmiques grupals sobre educació sexual, classificades segons les principals dimensions de les sexualitats.

<http://salutsexual.sidastudi.org/ca/subhome-dinamicas>

- **Centre de documentació especialitzat en salut sexual:** més de 18.000 materials, recursos i iniciatives per promoure l'educació sexual.

<http://salutsexual.sidastudi.org/ca/catalogo>

- **El Kit del Plaer:** blog dirigit a joves amb les preguntes freqüents que solen sorgir en les nostres accions educatives.

<https://kitdelplaer.org/>

Si el que necessites és acompanyament i suport a l'avaluació:

- **Evalúa+** està dirigit a totes les entitats de l'Estat espanyol que realitzen intervencions en salut sexual. Té com a objectiu ser una eina de suport perquè les entitats i els seus professionals integrin l'avaluació en els seus projectes. També pot ser útil per a entitats o organitzacions que treballen en altres camps i amb altres temàtiques.

<http://salutsexual.sidastudi.org/ca/zonapedagogica/evalua>

SIDA STUDI
Carrer del Carme 16, principal (08001, Barcelona)
Tel. 932681484
sidastudi@sidastudi.org
www.sidastudi.org / salutsexual.sidastudi.org

Aquesta guia forma part del projecte

 sexualitats
EDUCACIÓ SEXUAL FEMINISTA

Amb el suport de

 Generalitat de Catalunya
Departament de Treball,
Afers Socials i Famílies

GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE TRABAJO,
Y SEGURIDAD SOCIAL

